

Regeringens skrivelse

1997/98:4

Totalförsvaret i förnyelse

Skr.
1997/98:4

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Sundsvall den 11 september 1997

Göran Persson

Björn von Sydow
(Försvarsdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Denna skrivelse är ett komplement till budgetpropositionen för år 1998, utgiftsområde 6 Totalförsvaret, och behandlar bl.a. anpassningsförmåga, styrning av myndigheter, ledningssystem, personal, JAS 39 Gripen, frivillig försvarsverksamhet, miljöfrågor, avveckling av truppminor, användningen av det civila försvarets resurser vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt förvaring av militära skjutvapen.

Skrivelsen innehåller även den årliga redogörelse som regeringen enligt den s.k. hot- och riskpropositionen (prop. 1996/97:11) skall lämna till riksdagen.

1 Inledning	3
2 Anpassningsförmåga.....	4
3 Styrning av myndigheter inom utgiftsområdet	6
3.1 Mål för utgiftsområdet.....	6
3.2 Styrning och kontroll av Försvarsmakten m.m.....	6
3.3 Uppföljning och utvärdering avseende det civila försvaret.....	8
3.4 Civilt försvar - Funktionsutvärdering	9
4 Ledning och samordning.....	10
5 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.....	11
6 Personal.....	14
6.1 Pliktpersonal	14
6.2 Vid Försvarsmakten anställd personal.....	17
7 JAS 39 Gripen.....	21
7.1 Bakgrund.....	21
7.2 Projektredovisning.....	22
7.3 Ekonomi.....	23
8 Frivillig försvarsverksamhet	26
8.1 Frivilligutredningen	26
8.2 De frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet i de baltiska länderna.....	29
9 Miljöfrågor inom Försvarsdepartementets verksamhetsområde.....	30
10 Avveckling av truppminor	33
11 Centrum för traumatologi och katastrofmedicin i Linköping.....	34
12 Länsstyrelserna	35
13 Användningen av det civila försvarets resurser vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser	38
14 Den civila trafikflygarutbildningen.....	40
15 Förvaring av militära skjutvapen	41
16 Mark, anläggningar och lokaler	42
17 Muskö örlogsvarvs verksamhetsställe på Rindö.....	44

1 Inledning

Regeringens ambition är att varje år under försvarsbeslutsperioden, i samband med att budgetpropositionen överlämnas till riksdagen, även överlämna en skrivelse som har sin utgångspunkt i det senaste totalförsvarsbeslutet. Det bör därmed bli enklare för riksdagen att följa upp genomförandet av detta beslut.

Denna skrivelse är sålunda ett komplement till budgetpropositionen. Här informerar regeringen om sådant som riksdagen har begärt av regeringen eller som regeringen i övrigt finner angeläget att redovisa.

Skrivelsen behandlar bl.a. lång- och kortsiktig anpassningsförmåga, arbetet med att förbättra styrningen av myndigheter inom utgiftsområdet, förnyelsen av lednings- och informationssystem, personalfrågor, JAS 39 Gripen, frivillig försvarsverksamhet, arbetet med miljöfrågor, avvecklingen av truppminor, användningen av det civila försvarets resurser vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt frågan om förvaring av militära skjutvapen.

Skrivelsen innehåller även den årliga redogörelse som regeringen enligt den s.k. hot- och riskpropositionen (prop. 1996/97:11) skall lämna till riksdagen. Redogörelsen återfinns i avsnittet om beredskap mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

2 Anpassningsförmåga

I försvarsutskottets betänkande (bet. 1996/97:FöU1) Sveriges försvarspolitik mot sekelskiftet framgår att utskottet – i likhet med regeringen – anser att ett betydande utvecklingsarbete återstår för att skapa en stabil grund för den långsiktiga anpassningsförmågan. Resultatet av det arbetet bör enligt utskottet redovisas för riksdagen så att riksdagen ges goda förutsättningar att följa upp och kontrollera om – och hur – förmågan att höja krigsdugligheten och att långsiktigt anpassa totalförsvaret byggs upp.

Regeringen har påbörjat arbetet med att anpassa totalförsvaret till förändrade förutsättningar. Kompetensuppbyggnad har skett genom utbildning och beslutsprocessen har redan övats inom Regeringskansliet. Personal har tillförts Regeringskansliet med särskild uppgift att utveckla metoderna för anpassning. Även inom myndigheterna har förändringsprocessen påbörjats.

Försvarsmakten har i budgetunderlaget för år 1998 utvecklat på vilket sätt arbetet med anpassning skall bedrivas inom Försvarsmakten. Försvarsmakten har tillsammans med Försvarets materielverk m.fl. fortsatt arbetet med att bedöma möjligheterna att höja krigsdugligheten för krigsorganisationen inom ett år. Försvarsmakten har vidare uppgett att en översyn av beredskapssystemet kommer att genomföras.

Funktionsansvariga myndigheter inom det civila försvaret skall enligt regleringsbrev för budgetåret 1997 genomföra en analys av vilka åtgärder som kan skjutas upp till en anpassningsperiod. Myndigheterna skall dessutom utarbeta planer för hur anpassning skall kunna genomföras.

På regeringens uppdrag har Försvarets forskningsanstalt inkommit med rapporter om bl.a. försvarsindustrins möjligheter att medverka i anpassningsåtgärder.

Inom Försvarsdepartementet har därutöver arbete påbörjats för att göra kompletterande värderingar av totalförsvarets förmåga och analys av omvärldsutvecklingen utöver den som myndigheterna gör.

Myndigheternas påbörjade planläggning är grunden för det fortsatta arbetet. Planläggningen övergår successivt i konkreta åtgärder. Forskning, studier och utveckling kommer även i fortsättningen att vara viktiga förutsättningar för att rätt åtgärder vidtas. Vidare måste kompetensutveckling av personalen vara högt prioriterad.

Regeringen bedömer att genomförandet – när principerna skall omvandlas till praktiska åtgärder – kommer att omfatta tiden fram till år 2001. Förändringarna kan komma att omfatta såväl krigsorganisationens som grundorganisationens struktur samt metoder för och omfattning av materielanskaffningen. Den inhemska försvarsindustrins utveckling, bl.a. genom ett fördjupat utlandssamarbete, och dess möjligheter att vidmakthålla kom-

petens och kapacitet i tillräcklig omfattning för att kunna medverka vid anpassningsåtgärder måste följas. Skr. 1997/98:4

Grundat på regeringens inriktning kommer Överstyrelsen för civil beredskap under hösten år 1997 att påbörja en revidering av de regionala mål- och riskanalyserna utifrån den förändrade hotbilden. Analyserna är ett viktigt prioriteringsinstrument som grund för all totalförsvarsplanering.

Totalförsvarets utökade internationella engagemang i fredsfrämjande och humanitära uppgifter har lett till ökade krav på interoperabilitet. Dessa erfarenheter kommer att särskilt studeras inom ramen för möjligheterna att genomföra anpassningsåtgärder.

Regeringen avser att i samband med den säkerhetspolitiska kontrollstationen år 1998 värdera möjligheterna att genomföra anpassning. Härvid kommer särskilt den del av anpassningsfilosofin som benämns ominriktning att studeras. Det är också intressant att ytterligare granska principerna för den kortsiktiga höjningen av krigsorganisationens förmåga så att dessa tidiga åtgärder inte binder handlingsmöjligheterna att vidta åtgärder som har en mer långsiktig påverkan på totalförsvarets förmåga.

3 Styrning av myndigheter inom utgiftsområdet

Arbetet med att förbättra styrning och uppföljning av myndigheterna inom utgiftsområdet fortsätter. Den arbetsgrupp för utveckling av mål- och resultatstyrningen av Försvarsmakten m.m. som tillsattes av chefen för Försvarsdepartementet våren 1996 har under året arbetat vidare med den förmågestyrning som regeringen redogjorde för i totalförsvarspropositionen år 1996. Vidare har arbete bedrivits med att förbättra såväl prognoser för som uppföljning av de ekonomiska utfallen av Försvarsmaktens verksamhet. Erfarenheterna av arbetet inom arbetsgruppen är positiva.

Vidare har en arbetsgrupp tillsatts för arbetet med vidareutvecklingen av styrningen av det civila försvaret. Arbetsgruppen inriktar initialt sitt arbete på modeller för åiterrapportering av funktionernas förmåga.

Inom Regeringskansliet bedrivs ett arbete med att utveckla resultatstyrningen inom hela statsförvaltningen. En del av arbetet är inriktat på avgiftsfinansierade myndigheter. Vidareutvecklingen av styrningen av stödmyndigheterna inom utgiftsområde 6 sker inom ramen för detta arbete.

3.1 Mål för utgiftsområdet

I ett system med mål- och resultatstyrning är det viktigt att det finns en fungerande målhierarki. Övergripande politiska mål för ett utgiftsområde skall kunna brytas ner till mål på verksamhetsområdesnivå. I totalförsvarspropositionen år 1996 anges dock inga mål för utgiftsområdet som helhet. Den högsta nivån utgörs istället av mål för verksamhetsområden, funktioner och anslag.

Försvarsdepartementet har inlett ett utvecklingsarbete med att ta fram mål för utgiftsområdet som helhet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i ämnet.

3.2 Styrning och kontroll av Försvarsmakten m.m.

Rådet för insyn i Försvarsmakten

Enligt förordningen (1994:642) med instruktion för Försvarsmakten skall vid Försvarsmakten finnas ett råd för insyn i myndigheten. Rådet skall nära följa verksamheten vid myndigheten med undantag av den operativa verksamheten och underrättelse- och säkerhetstjänsten. Rådet skall lämna regeringen de synpunkter och förslag som föranleds av arbetet. Föredragande i rådet är chefen för Försvarsmakten.

Rådet för insyn i Försvarsmakten har sedan det inrättades följt ett antal frågor inom Försvarsmakten, bl.a. de internationella insatserna, planeringsfrågor inför och konsekvenser av försvarsbeslutet, principer för uttagning

och utbildning av jägarsoldater, officersutbildningen, förvaring av militära skjutvapen, försvarets skolverksamhet, miljöfrågor inom försvaret, inskrivning av värnpliktiga, internrevisionen inom Försvarmakten samt styrprinciper, uppdragsförslag och årsredovisningar.

Rådet har ägnat särskild uppmärksamhet åt etik- och moralfrågor inom Försvarmakten. Rådet har föreslagit att regeringen initierar en översyn av bestämmelserna inom detta område. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Styrning och uppföljning

Arbetet med att förbättra styrning och uppföljning av Försvarmakten fortsätter.

Försvarsutskottet ansåg våren 1997 i sitt betänkande (bet.1996/97:FöU4) Styrning och uppföljning av totalförsvaret att det behövs en redovisning som inför riksdagen redogör för hur - och efter vilka principer - försvaret är tänkt att föras och varför krigsorganisationen bör utformas på sätt som regeringen föreslår. Utskottet efterlyste därför en närmare redovisning av de operativa principerna, en värdering av Försvarmaktens styrka och svagheter samt ett därpå baserat förslag till vilka operativa försvarsförmågor i olika avseenden som bör prioriteras högre resp. lägre.

Utskottet var inte främmande för att en annan indelning av Försvarmaktens verksamhet och resurser kan vara mer ändamålsenlig för riksdagen och på ett bättre sätt beskriva Försvarmaktens uppgifter och statsmakternas krav på dess förmåga i olika avseenden. Utskottet ansåg att regeringen därför borde överväga om den nuvarande indelningsgrunden bör omprövas och ges en utformning som på ett tydligare sätt beskriver det militära försvarets uppgifter och statsmakternas krav på operativ förmåga och därmed tydligt anger dimensioneringsgrunden för krigsorganisationens kvalitet och kvantitet.

Regeringen har med hjälp av försvarsberedningen och olika arbetsgrupper påbörjat ett arbete för att bättre kunna kontrollera överensstämmelsen mellan säkerhetspolitiska mål och totalförsvarets uppgifter och resurser. Syftet är att ge regeringen en bättre möjlighet att kunna komplettera myndigheternas underlag när det gäller hotanalys och bedömning av totalförsvarets operativa förmåga. En redovisning kommer att lämnas inför den säkerhetspolitiska kontrollstationen år 1998.

För att ytterligare förbättra regeringens styrning samt visa för riksdagen hur Försvarmakten utvecklas vad avser produktivitet och effektivitet genomför regeringen styrningen i en tydlig beställar- och ägarroll. Styrningen skall uttrycka krav på hur infrastrukturen och investeringar skall utvecklas.

I krigsorganisationen skall kopplingen mellan de säkerhets- och försvarspolitiska målen och de enskilda krigsförbanden vara tydlig i form av krav på olika förmågor. De olika förmågorna skall beskriva efter vilka principer

försvaret är tänkt att föras och ger därmed förklaring till varför krigsorganisationen bör utformas på det sätt som regeringen föreslår. Skr. 1997/98:4

Regeringen kommer under hösten 1997 ge Försvarmakten i uppgift att redovisa krigsorganisationens kapacitet i förmågetermer. Därefter kommer regeringen att ange vilken ambitionsnivå och de krav på olika förmågor som Försvarmakten måste uppnå för att lösa sina huvuduppgifter. Regeringens krav på krigsorganisationen och dess samlade förmåga skall utmynna i årliga verksamhetsmål, som anger vad som skall produceras av grundorganisationen för att utveckla, vidmakthålla och – vid behov – avveckla krigsförband. Redovisning av arbetet kommer att lämnas i särskild ordning till försvarsutskottet.

Utvecklingsarbetet i Regeringskansliet pekar mot att den nuvarande fördelningen av anslag på program inte är helt ändamålsenlig. Det har inte heller visat sig möjligt att fördela anslaget i förmågetermer. I det fortsatta utvecklingsarbetet övervägs en fördelning av resurserna på huvuduppgifterna.

3.3 Uppföljning och utvärdering avseende det civila försvaret

I totalförsvarspropositionen år 1996 framhöll regeringen i avsnitt 19.3 att arbetet med att ta fram en årlig rapport för det civila försvaret borde fortsätta. Mot bakgrund av detta angav regeringen i 1997 års regleringsbrev till funktionsansvariga myndigheter inom det civila försvaret att funktionsgemensamma resultatmål m.m. skall utarbetas. Syftet är att förbättra möjligheten till bedömning av de olika funktionernas samlade beredskap samt utvecklingen inom respektive funktion. Regeringen angav vidare att Överstyrelsen för civil beredskap utifrån de ansvariga myndigheternas funktionsredovisningar skall redovisa en årsbok över det civila försvarets förmåga för budgetåret 1997.

För respektive funktion inom det civila försvaret finns av riksdagen fastställda femåriga funktionsmål. Funktionsmålet nås emellertid inte det första året i försvarsbeslutsperioden. För att nå målet måste funktionens förmåga successivt utvecklas och förbättras. Regeringen anger därför verksamhetsmål i regleringsbrev för varje budgetår. Målen utgår från de övergripande funktionsmålen. Resultatet av myndigheternas arbete mot angivna verksamhetsmål skall därmed successivt under femårsperioden sammantaget leda fram till de önskade funktions- och effektmålen.

Uppgiften för den ovan nämnda arbetsgruppen för det civila försvaret är att utveckla regeringens styrning så att myndigheternas åiterrapportering ger ökad information om utvecklingen mot det önskade funktionsmålet. Arbetet skall därmed även leda fram till en utveckling av den ovan nämnda årsboken för det civila försvaret.

3.4 Civilt försvar - Funktionsutvärdering

Skr. 1997/98:4

Regeringen uttalade i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100 bilaga 5) att det fanns skäl att pröva en modell med årliga genomgripande utvärderingar av en eller två funktioner. Överstyrelsen för civil beredskap angavs vara den myndighet som skulle svara för dessa utvärderingar då regeringen ansåg att uppgiften ligger inom ramen för Överstyrelsens ansvarsområde. Regeringen uttalade att utvärderingen bl.a. skulle kunna avse kontroll av att den funktionsansvariga myndigheten på ett lämpligt sätt följer och tolkar statsmakternas inriktning av det civila försvaret och att planeringen genomförs på ett rationellt och kostnadseffektivt sätt.

Överstyrelsen har på uppdrag av regeringen påbörjat en utvärdering av funktionen Befolkningsskydd och räddningstjänst. Då verksamheten inom Statens räddningsverk är föremål för en översyn av en särskild utredare (dir. 1996:114) skall Överstyrelsen löpande avrapportera till utredaren. Under juni månad har en preliminär avrapportering lämnats till utredaren. Överstyrelsen skall senast den 30 september 1997 till regeringen redovisa resultatet av funktionsgenomgången.

Funktionsgenomgångar är enligt regeringens mening ett värdefullt komplement till myndigheternas årsredovisningar. Regeringen kommer därför att under budgetåret 1998 uppdra åt Överstyrelsen att utvärdera ytterligare en eller två funktioner.

4 Ledning och samordning

I både den första och andra etappen av försvarsbeslutet blev ledningssystemet inom totalförsvaret föremål för en ingående behandling. I den första etappen angavs utgångspunkter för arbetet med utvecklingen av ledningssystemet. Underlagsarbetet skulle leda fram till en helhetslösning där skilda delar av de militära och civila ledningsfunktionerna och ledningssystemen är avstämde mot varandra. I etapp två beslutades vissa organisatoriska förändringar i ledningssystemet. Regeringen angav vidare sin syn på ledningen och samordningen inom totalförsvaret där det grundläggande målet var att åstadkomma ett sammanhållet system – en homogen ledningskedja. Försvarsutskottet delade i allt väsentligt regeringens syn och ansåg att det var nödvändigt med en genomarbetad ledningsdoktrin. Utskottet pekade på några förhållanden som borde övervägas i det långsiktiga arbetet med att för totalförsvaret utveckla ett effektivt ledningskoncept, arbetsmetoder, regler för beslutsfattande samt ledningsfunktionens organisatoriska utveckling. Enligt utskottet borde en sådan utveckling utgå från bl.a. ledningsbehovet, den framtida ledningsmiljön, behovet av samordning och en effektivt fungerande beslutsprocess samt kravet på robusthet och flexibilitet.

Regeringen har inriktat det fortsatta arbetet från de utgångspunkter som utskottet har angett. Regeringen avser att återkomma till riksdagen då preliminära erfarenheter av genomförda förändringar av ledningssystemen och ytterligare utredningsmaterial om ledningssystemutveckling och informationskrig föreligger. Avsikten är att inför kontrollstationen år 1998 lämna en redovisning av regeringens inriktning för den fortsatta utvecklingen av ledningssystemet och konkreta åtgärder på informations-krigföringens område.

Den s.k. civila ledningskedjan behandlas i nästa avsnitt.

5 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

Enligt prop. 1996/97:11 om beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (hot- och riskpropositionen) skall regeringen i budgetpropositionen varje år lämna en redogörelse till riksdagen för läget när det gäller olika slag av svåra påfrestningar på samhället i fred. Propositionen har behandlats av riksdagen den 14 maj 1997 (bet. 1996/97:FöU5, rskr 1996/97:203). Regeringen har valt att här redogöra för hur arbetet med dessa frågor bedrivs.

Ansvarsförhållanden

Det är viktigt att ansvarsförhållanden för olika slag av åtgärder mot svåra påfrestningar på samhället i fred är klara. En effektiv tillämpning av mål- och resultatstyrning är enligt regeringen ett viktigt medel för att åstadkomma en tillräcklig beredskap mot svåra påfrestningar på samhället i fred. När det gäller sådana svåra påfrestningar, som det enligt hot- och riskpropositionen skall finnas en särskilt god beredskap mot, identifieras de myndigheter vilka i olika avseenden och på olika nivåer kan sägas ha ett ansvar för att förebyggande respektive skadeavhjälpande åtgärder vidtas.

Regeringen kommer i regleringsbrev för budgetåret 1998 att besluta om övergripande mål, verksamhetsmål och återrapporteringskrav för de myndigheter som identifierats som huvudansvariga när det gäller beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

Vidare kommer uppdrag att lämnas till myndigheterna att i budgetunderlag och i delårsrapporter redovisa läget för beredskapen och för de åtgärder som kan behöva vidtas.

Regeringen kommer således att i skrivelsen till riksdagen hösten 1998 kunna lämna en första mer fullständig redovisning.

Försvarsutskottet ansåg i samband med behandlingen av hot- och riskpropositionen att befogenheter och skyldigheter i den s.k. civila ledningskedjan regering-länsstyrelser-kommuner skulle klaras ut när det gäller förhållandena vid en svår påfrestning på samhället i fred. Regeringen har med anledning av detta i augusti 1997 tillsatt en särskild arbetsgrupp med uppgift att analysera och lämna förslag i fråga om bl.a. roller för de olika myndigheterna i ledningskedjan.

Vissa uppdrag

Regeringen har efter riksdagens beslut i maj 1997 lämnat uppdrag till myndigheter avseende underlag till regleringsbrev för år 1998. Uppdragen avser att dels – om så bedöms erforderligt – lämna förslag till kompletteringar av de bedömningar av läget för beredskapen inför olika

svåra påfrestningar som gjordes i hot- och riskpropositionen, dels lämna förslag till verksamhetsmål i regleringsbrevet. Skr. 1997/98:4

Regeringen har vidare efter riksdagsbeslutet lämnat ett tiotal uppdrag till myndigheter i vissa skilda frågor som aviserades i propositionen. De avser bl.a. att inom området Säkerhetskrav i samhällsplaneringen utveckla ett ramprogram för forskning och utveckling i fråga om riskanalyser. Andra exempel på uppdrag gäller ett handlingsprogram för att förbättra den enskilda människans förmåga att agera på rätt sätt då samhället utsätts för svåra påfrestningar samt frågor rörande psykiskt och socialt omhändertagande vid svåra påfrestningar.

Regeringen vill erinra om att vissa samhällsorgan som har stor erfarenhet från olyckor och olika slag av påfrestningar på samhället under mer normala förhållanden torde få viktiga uppgifter i nästan alla slag av svåra påfrestningar på samhället. Detta gäller främst polisen, organ inom räddningstjänsten och hälso- och sjukvården. På dessa områden är det av särskild vikt att det finns en tillräcklig förmåga då samhället utsätts för svåra påfrestningar. Regeringen kommer att särskilt uppmärksamma detta.

Lagförslag m.m.

Regeringen har hösten 1996 beslutat om en utredning om lagstiftning i fråga om kemikalieolyckor m.m. (dir.1996:90). Utredningen har bl.a. till uppgift att undersöka om myndighetsansvaret för transport av farligt gods bör förändras för att uppnå en bättre samordning. Uppdraget har redovisats den 15 augusti 1997. Efter remissbehandling avser regeringen att återkomma till riksdagen genom att i en särskild skrivelse lämna en redovisning av läget vad gäller arbetet för ökad säkerhet vid transport av farligt gods. När utredningens slutbetänkande senare har behandlats kan regeringen komma att förelägga riksdagen förslag till lagstiftning.

I hot- och riskpropositionen anges att datasäkerhet är ett av de områden där det är särskilt viktigt att god beredskap mot fredstida störningar kan upprätthållas. Det framhålls att arbetet med att öka säkerheten i samhällsviktiga datasystem måste intensifieras och ske på stor bredd med ett brett spektrum av åtgärder.

Regeringen uppdrog i december 1995 åt Överstyrelsen för civil beredskap att utreda förutsättningarna för att utforma ett system för certifiering av datasystemsäkerhet (ADB-säkerhet) inom det civila försvaret. Uppdraget redovisades i två etapper, varav den första redovisades tillsammans med det civila försvarets programplan den 1 mars 1996. I december 1996 slutredovisade Överstyrelsen uppdraget.

Överstyrelsen konstaterar att underlaget för ett formellt beslut om certifiering av ett datasystem blir mycket omfattande samt kräver djup teknisk kompetens vilket gör att det blir både kostsamt och tidsödande. Överstyrelsen föreslår i stället en procedur som omfattar en förordning om grundsäkerhetskrav och driftgodkännande för samhällsviktiga datasystem samt föreskrifter beslutade av Överstyrelsen. Detta kan sedan kompletteras

med selektiv säkerhetsutvärdering som även omfattar hot- och riskverksamhetsrelaterade tilläggskrav, allmänna råd för hur säkra datasystem kan utformas samt målgruppsanpassad utbildning.

Regeringen delar Överstyrelsens uppfattning att en certifiering av data-säkerhet inom det civila försvaret inte bör genomföras. I stället bör ambitionen vara att i första hand nå en god grundsäkerhet vad avser informationsbehandling inom det civila försvaret. Mot bakgrund av detta har regeringen i juni 1997 beslutat om en ändring i beredskapsförordningen (1993:242) som innebär att en beredskapsmyndighet som i sin verksamhet under höjd beredskap har behov av elektronisk informationsbehandling ansvarar för att dator- och kommunikationssystemet uppfyller sådana säkerhetskrav att myndighetens uppgifter kan utföras på ett tillfredställande sätt.

Försvarsutskottet framhåller i betänkandet 1996/97:FöU5, bl.a. mot bakgrund av tidigare uttalanden i frågan, att det är angeläget att regeringens nu pågående arbete inom området leder fram till en utvecklad strategi på IT-säkerhetsområdet.

Regeringen kommer i en skrivelse till riksdagen under hösten 1997 att behandla utvecklingen i informationssamhället. Därvid kommer bl.a. att behandlas IT-säkerhetsfrågor i enlighet med vad Försvarsutskottet uttalat.

6 Personal

6.1 Pliktpersonal

Regeringen avser att besluta om tillsättande av en utredning med uppdrag att göra en översyn av tillämpningen av pliktssystemet och andra pliktfrågor m.m.

Regeringen lämnar här en redovisning av vissa särskilda pliktfrågor, nämligen frågor om förmåner och ersättning, försöksverksamhet med tre månaders pliktutbildning, meritvärdering, kvinnliga totalförsvarspliktiga i befattningar som meniga och civila beredskapsstyrkor.

Förmåner och ersättning

Regeringen har i budgetpropositionen lämnat förslag till förbättringar i personskadeskyddet för totalförsvarspliktiga. Därutöver avser regeringen att göra vissa ytterligare förbättringar för de totalförsvarspliktiga som drabbas av olycksfall under tjänstgöringen.

Enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga gäller för att erhålla uttryckningsbidrag att den totalförsvarspliktige skall ha slutfört sin grundutbildning eller, vid avbrott i utbildningen, tjänstgjort minst 120 dagar. Motsvarande gäller, om familjepenning eller bostadsbidrag lämnas till den totalförsvarspliktige, rätten till dessa bidrag för ytterligare 30 dagar efter tjänstgöringstiden. Om den totalförsvarspliktige således skadas under utbildningen och tjänstgöringen av den anledningen avbryts efter kortare tid än 120 dagar, får den totalförsvarspliktige inte något av dessa bidrag.

Regeringen anser det vara rimligt att den som skadas under tjänstgöringen och därmed får sin tjänstgöring avbruten och skickas hem i förtid skall ha rätt till nämnda bidrag oavsett hur lång tid tjänstgöringen pågått.

Om den totalförsvarspliktige avlider under tjänstgöringstiden, betalas begravningshjälp enligt förordningen om förmåner till totalförsvarspliktiga till den avlidnes dödsbo med ett halvt basbelopp. Enligt regeringens mening bör begravningshjälpen förbättras på så sätt att beloppet höjs till ett basbelopp.

De nu angivna förbättringarna medför inte några större kostnader. Det ankommer på regeringen att göra erforderliga författningsändringar.

I enlighet med vad regeringen anförde i totalförsvarspropositionen år 1996 har Försvarsmakten fått i uppdrag att försöksvis genomföra värnpliktsutbildning om cirka tre månader för frivillig rekrytering till hemvärnet. Försvarsmakten påbörjade därför i år försöksverksamhet med nämnda inriktning för placering i hemvärnet med fortsatt utbildning inom dess organisation. Enligt en redovisning av Försvarsmakten tillfrågades cirka 10 000 totalförsvarspliktiga som tidigare placerats i utbildningsreserven, om de frivilligt ville genomgå denna grundläggande utbildning för rekrytering till hemvärnet. Utfallet blev 183 personer för utbildning under år 1997 och 100 personer för år 1998. För utbildning år 1998 tillkommer sedan de som antagits vid mönstringen under år 1997.

Årets utbildning startade på ett fåtal platser med första inryckning den 28 juli 1997 i Eksjö och sista inryckning den 15 september 1997 i Karlsborg. För år 1998 kommer en bättre tidsmässig fördelning vara möjlig över året och på fler platser.

Regeringen anser att det är för tidigt att nu göra en analys av rekryteringsresultatet och avser att följa den fortsatta utvecklingen av försöksverksamheten. Regeringen förutsätter att möjligheterna till direktutbildning till hemvärnet har en viktig roll i Försvarsmaktens fortsatta överväganden om hur rekryteringen till hemvärnet skall kunna förbättras.

Meritvärdering

Försvarsmakten har i 1997 års delårsrapport anført att man arbetar kontinuerligt med olika åtgärder för att utveckla och förbättra de totalförsvarspliktigas möjligheter att få arbete eller studieplats efter avslutad militär grundutbildning. Flertalet förband har en väl utvecklad kontakt med lokala skolor, arbetsgivare och arbetsförmedlingar. Möjlighet till fritidsstudier för att bl.a. få högskolepoäng ges vid vissa förband. Försvarsmaktens överenskommelse med Högskoleförbundet, som träffats i samråd med Överstyrelsen för civil beredskap, avseende s.k. platsgaranti för de totalförsvarspliktiga kommer enligt rapporten att innebära att antalet platser successivt kommer att öka.

Ett nytt betygsformulär efter avslutad militär grundutbildning har utarbetats för att tydligare belysa erhållna kunskaper och färdigheter. Betyget används på försök vid flera förband och en utvärdering kommer att göras under hösten 1997. Möjligheterna att ge en civil certifiering för vissa specialutbildningar under grundutbildningen undersöks också.

Enligt Överstyrelsen för civil beredskap har grundutbildningen med civilplikt alltid utbildningsmoment med högt meritvärde. Överstyrelsen utvecklar tillsammans med de myndigheter som genomför grundutbildning med civilplikt som är längre än 60 dagar en gemensam syn på betyg och vitsord för grundutbildningen. Överstyrelsen bedriver sitt arbete i nära samarbete med Försvarsmakten och Civilpliktsrådet.

Regeringen anser att det är mycket angeläget att Försvarsmakten, Överstyrelsen för civil beredskap samt berörda civila myndigheter fortsätter det viktiga arbetet med att förbättra de totalförsvarspliktigas möjligheter att få arbete eller studieplats efter avslutad grundutbildning.

I totalförsvarspropositionen år 1996 anförde regeringen att frågan om tjänstebevis och meritvärdering av de totalförsvarspliktigas grundutbildning bereddes inom Försvarsdepartementet. Försvarsdepartementet inbjöd i början av år 1997 företrädare för centrala arbetstagarorganisationer, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Arbetsgivarverket, arbetsgivarorganisationer och andra intresseorganisationer samt Försvarsmakten, Överstyrelsen för Civil beredskap och Räddningsverket till överläggningar i nämnda frågor. Den nyss nämnda utredningen med uppdrag att göra en översyn av tillämpningen av pliktssystemet och andra pliktfrågor m.m. kommer också att få till uppgift att se över utbildningarnas meritvärdering.

Kvinnliga totalförsvarspliktiga i befattningar som meniga

I 1997 års delårsrapport från Totalförsvarets pliktverk anges att under perioden den 1 juli 1995 till den 4 april 1997 har totalt 554 kvinnor (varav 138 under år 1997) skrivits in för värnplikt. Av dessa har 227 skrivits in för befattningsnivån menig. En fjärdedel av dessa har skrivits in till underhålls- och depåttjänst.

Enligt regeringens mening bör myndigheterna verka för att kvinnor i större utsträckning skrivs in även för andra befattningar än de som nu är vanligast. Regeringen avser att följa upp myndigheternas åtgärder i denna fråga. Den nämnda pliktutredningen kommer också att få i uppdrag att se över systemet med möjlighet för kvinnor att frivilligt genomgå plikttjänstgöring.

Civila beredskapsstyrkor

Regeringen gav i regleringsbrev för år 1997 Statens räddningsverk i uppdrag att påbörja utbildningen av civila beredskapsstyrkor vid räddningsskolorna och i Almnäs, Södertälje. De civila beredskapsstyrkorna består av totalförsvarspliktiga med befattningar som beredskapsmän med olika utbildningsinriktning. Dessa utbildas för kommunernas behov i det civila försvaret. Inriktningen är att 400 totalförsvarspliktiga skall utbildas under år 1997 och 800 under år 1998.

Under våren 1997 har förberedelser av utbildningen påbörjats med bl.a. inskrivning av totalförsvarspliktiga vid Totalförsvarets pliktverk. Utbildning av civila beredskapsstyrkor påbörjades den 28 juli 1997 med huvudinriktning social verksamhet samt stabs- och informationsuppgifter. Utbildning avseende teknisk verksamhet påbörjas i januari 1998.

Överstyrelsen för civil beredskap har under våren 1997 i sina kontakter med kommunerna fått in beställningar på fler totalförsvarspliktiga till civila beredskapsstyrkor än det antal som man planerar att utbilda under den inledande delen av försvarsbeslutsperioden.

Regeringen har i regleringsbrev för år 1997 lämnat ett uppdrag till Överstyrelsen för civil beredskap och Statens räddningsverk att se över möjligheterna att utbilda civila beredskapsstyrkor även för uppgifter inom området miljöskydd under höjd beredskap. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 mars 1998.

Vidare har Överstyrelsen för civil beredskap fått i uppdrag att i samråd med Statens räddningsverk utveckla ett tidigare redovisat förslag att upprätta regionala beredskapsstyrkor som en resurs på länsnivå. Härvid skall även en översyn av rollfördelningen mellan länsstyrelserna och kommunerna ske. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 mars 1998.

Myndigheterna skall inför den säkerhetspolitiska kontrollstationen år 1998 redovisa det samlade behovet av totalförsvarspliktiga. Om regeringen då anser att antalet utbildade till civila beredskapsstyrkor skall utökas kan behov av ytterligare utbildningsplatser uppkomma utöver kapaciteten vid räddningsskolorna och i Almnäs. För att i så fall kunna skapa dessa ytterligare utbildningsresurser har Överstyrelsen för civil beredskap fått i uppdrag att, i samråd med Försvarmakten och Statens räddningsverk, utreda möjligheten att använda andra utbildningsanläggningar inom totalförsvaret. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 mars 1998.

Sammantaget bedömer regeringen att utbildningen av civila beredskapsstyrkor fått ett gott mottagande bland de kommuner som i sina krigsorganisationer visat sig behöva pliktpersonal.

Frågor om det antal totalförsvarspliktiga som skall utbildas till civila beredskapsstyrkor, var utbildning i så fall skall äga rum och om eventuellt utökade uppgifter för styrkorna kommer att bli aktuella i anslutning till den säkerhetspolitiska kontrollstationen år 1998.

6.2 Vid Försvarmakten anställd personal

Försvarmaktens personalförsörjning

Försvarsutskottet har (bet. 1996/97:FöU1) efterlyst en av regeringen sammanhållen syn på personalförsörjningen av anställd personal i Försvarmakten.

En sådan redovisning bör enligt regeringens mening avse en krigsorganisatorisk del och en del som omfattar i fredstid anställd personal. Det är dock uppenbart att det finns många kopplingar mellan dessa delar.

Krigsorganisationens personal består av anställd personal, totalförsvarspliktiga samt frivilliga med tjänstgöringsavtal. Mot denna bakgrund genomförs därför krigsorganisationens personalförsörjning såväl genom civilrättsliga avtal som genom politiska beslut om pliktlagstiftning. Enligt regeringens mening skall behovet styra användningen av personaltillgångarna. Omfattningen av uppgifterna under beredskap och i krig bestämmer dimensioneringen av varje organisation och kraven på kompetens hos personalen. Utbildning och yrkeserfarenheter skall ge den

kompetens som är nödvändig. En hög effektivitet i uttagningen bidrar enligt regeringens mening till säkerhet och stabilitet i verksamheten och håller nere kostnaderna för utbildningen av all personal. Så många som möjligt bör enligt regeringens mening få de uppgifter i det krigsomställda samhället som de är beredda att åta sig. Det är regeringens bestämda uppfattning att Sverige skall behålla systemet med ett försvar som till stor del bygger sin personalförsörjning på en totalförsvarsplikt.

Enligt regeringens mening bör, som också framhållits i tidigare utredningar, myndigheterna göra sina personalbedömningar enligt följande. Först bör myndigheterna bedöma hur många av de anställda i fred som de kommer att disponera under beredskap och krig. Därefter bör planeras för hur många som kommer att kunna tillföras under beredskap och i krig från den öppna arbetsmarknaden eller genom särskilda avtal som träffats i förväg. Om ytterligare personal behövs, bör denna kunna rekryteras bland frivilliga från olika organisationer och enskilda frivilliga. Därefter blir det nödvändigt att ta ut med plikt till olika befattningar för att krigsorganisationen skall kunna fyllas och för att en viss beredskap under fred skall kunna upprätthållas. Det militära försvaret grundar huvuddelen av sin personalförsörjning på de totalförsvarspliktiga.

Försvarsmakten har lämnat en redovisning som anger Försvarsmaktens bedömning av hur många personer som ingår i Försvarsmaktens krigsorganisation vid utgången av försvarsbelutsperioden. Bedömningen grundar sig på 1996 års försvarsbeslut. Enligt dessa uppgifter kommer det att finnas 14 300 yrkesofficerare, varav 400 för att möjliggöra anpassning, 13 000 reservofficerare, varav 3 000 för att möjliggöra anpassning, 8 300 civila (personår), 125 000 personer i hemvärdet samt 400 000 - 500 000 totalförsvarspliktiga, inklusive olika reserver (25 000 årligen till grundutbildning). Till detta kommer också frivilliga med avtal om cirka 30 000, varav cirka 20 000 ingår i hemvärdet.

Som nämnts i det tidigare avsnittet om pliktpersonal kommer regeringen att besluta om att en utredning skall tillsättas för att närmare utvärdera tillämpningen av pliktssystemet.

Regeringen har i budgetpropositionen för år 1998, volym 1 avsnitt 7.7 Statsförvaltningens utveckling, redovisat vilka krav som kommer att ställas på myndigheterna vad gäller kompetensförsörjning och rörlighet bland anställda.

Anställningsvillkor m.m.

I årsredovisningen för 1995/96 har Försvarsmakten tagit upp personalkostnadernas utveckling. De totala personalkostnaderna har minskat år 1996 med 0,38 procent. Utvecklingen av summan av grundlön har enligt årsredovisningen stigit med 5,96 procent, medan summan av övertidsersättning och tillägg m.m. har minskat.

Denna minskning beror till stor del på att övningsverksamheten legat på en, jämfört med tidigare år, låg nivå.

Regeringen har gett Försvarmakten i uppdrag att i årsredovisningen för år 1997 lämna en utförlig personalredovisning som innehåller uppgifter om lönebildningen. Försvarmakten skall därvid analysera och kommentera samt redovisa egna slutsatser av vad som tagits upp i redovisningen.

Själva anställningsförhållandet och därmed sammanhängande frågor har alltmer kommit att likna det som gäller inom andra sektorer. Denna utveckling har som utgångspunkt de beslut som fattades av riksdagen med anledning av den personalpolitiska propositionen (prop. 1984/85:219, AU 1985/86:46, rskr. 1985/96:48, UbU 1985/86:5, rskr. 1985/86:50). Efter riksdagens beslut våren 1993 om en ändrad arbetsgivarorganisation på det statliga området (prop. 1992/93:100 bil. 8, bet. 1992/93:AU10, rskr 1992/93:205) har myndigheterna numera hela ansvaret för lönebildningen och personalkostnaderna.

Riksrevisionsverket har i en årlig rapport (RRV dnr 29-96-287) uppmärksammat regeringen på vikten av fortsatt analys och uppföljning av personalkostnaderna och formerna för lönebildningen inom Försvarmakten.

Regeringen kommer att ge Riksrevisionsverket i uppdrag att se över förmåner och formerna för lönebildning samt tillämpning av arbetstidsavtal inom Försvarmakten.

Minskning av personal

I delårsrapporten har Försvarmakten redovisat resultat och kostnader för vidtagna åtgärder under första halvåret 1997 för minskning av personalen. Den totala minskningen av antalet yrkesofficerare är under detta halvår ca 500. Minskningen av den civila personalen under samma period har uppgetts till ca 250. Enligt Försvarmakten torde dock en viss eftersläpning i redovisningen av den civila personalen förekomma. Försvarmakten har bedömt att uppställda personalminskningsmål i stort sett skall kunna nås under försvarsbeslutsperioden, dock senare än vad Försvarmakten och därmed regeringen har räknat med.

Regeringen finner att det är för tidigt att dra några säkra slutsatser av hittills redovisade personalminskningar. Regeringen erinrar dock om uttalandena i totalförsvarspropositionen år 1996 om betydelsen av att de berörda parterna tar till vara alla möjligheter som finns för att inriktningen för omstruktureringen av Försvarmakten skall kunna fullföljas.

Som framgår av årets budgetproposition har regeringen uppmärksammat en ekonomisk obalans om 300-500 miljoner kronor hos Försvarmakten och gett Försvarmakten i uppdrag att förklara hur obalansen uppkommit och lämna en redovisning av alternativa åtgärder för att komma tillrätta med den. Regeringen följer även frågan om minskningen av personalen med samma uppmärksamhet.

Om det även i fortsättningen visar sig att det dröjer innan personalminskningsmålen uppfylls, måste Försvarmakten redovisa de åtgärder som behöver vidtas för att den skall komma till rätta med problemet.

Kvinnliga officerare

I delårsrapporten har Försvarmakten redovisat vilka åtgärder som har vidtagits för att rekrytera kvinnliga officerare. En ny rekryteringsbroschyr och en reklamfilm för TV har tagits fram. Överläggningar har också skett mellan Försvarmakten och Totalförsvarets pliktverk om hur antagningsprövningarna skall genomföras. Insatser görs också för att behålla kvinnliga officerare. Ett nätverk för kvinnliga officerare skall påbörjas under hösten 1997. Enligt Försvarmakten har antalet kvinnliga officerare som tjänstgör som lärare på försvarets skolor ökat.

Regeringen ser med tillfredsställelse att Försvarmakten har gjort flera insatser för att öka andelen kvinnor i Försvarmakten och förutsätter att detta arbete fortsätter. Regeringen har också i 1997 års regleringsbrev lämnat flera uppdrag i detta syfte. Efter årsredovisningen för år 1997 är det möjligt att lämna en utförligare redovisning till riksdagen. Regeringen avser att följa upp Försvarmaktens vidare åtgärder.

Den civila personalen i Försvarmakten

Försvarmakten har i delårsrapporten redovisat kompetensutvecklingen för den civila personalen. Försvarmakten avser att lämna en utvärdering i årsredovisningen. Den första civila doktoranden har antagits till Försvarmaktens doktorandprogram. I samverkan med arbetstagar-organisationerna planeras lokala kompetensutvecklingsinsatser för den civila personalen.

Regeringen anser att det är viktigt att den civila personalen får en god kompetensutveckling. Regeringen avser att fortsätta att följa upp utvecklingsinsatserna.

Reservofficerare

Ett nytt reservofficersavtal har slutits. I syfte att få en bättre uppföljning av reservofficerarnas karriär har utarbetats en helt ny rutin i personalredovisningssystemet.

Regeringen anser att det är viktigt med en god kompetensutveckling för reservofficerarna och att de används i förbandsproduktionen. Det innebär också att möjlighet måste ges till reservofficerarna att återkommande få tjänstgöra vid sina förband. Inte minst den i försvarsbeslutet uttalade anpassningsfilosofin ger en ökad betydelse för reservofficerarna.

7 JAS 39 Gripen

7.1 Bakgrund

I enlighet med riksdagens beslut år 1982 om riktlinjer för utveckling och anskaffning av JAS 39-systemet skall regeringen årligen redovisa läget inom projektet för riksdagen (prop. 1981/82:102 bil. 2, bet. 1981/82:FöU18, rskr. 1981/82:374). Grunden för projektets värdering är riksdagsbeslutet om riktlinjer för JAS 39-projektet fram till år 2000 (prop. 1982/83:119, bet. 1982/83:FöU9, rskr. 1982/83:271).

Med anledning av sammanslagningen av Försvarmakten till en myndighet och Försvarets materielverks förändrade roll till uppdragsmyndighet fattade regeringen den 17 november 1994 beslut om ändrade ansvarsförhållanden beträffande myndigheternas styrning och uppföljning av JAS 39-projektet (Fo94/2332/ESU).

Den årliga redovisningen om utvecklingen inom JAS 39-projektet gjordes senast i regeringens skrivelse 1995/96:199.

Riksdagen beslutade år 1996 att ramstyrningen av JAS 39-projektet skulle bibehållas genom en särskild investeringsram. Vidare omdefinierade riksdagen JAS-ramen. Avslutad verksamhet under år 1996, såsom utvecklingsarbete samt leverans av delserie 1, utgår ur JAS-ramen fr.o.m. år 1997 (prop.1996/97:4, bet. 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:109). Nu inkluderar JAS-ramen anskaffning av flygplan och utrustning till delserie 3. Den 19 december 1996 beslutade regeringen med anledning av denna omdefinition att Försvarmakten i årsredovisningen skall slutredovisa den verksamhet inom JAS-ramen som avslutats och den materiel som slutlevererats t.o.m. år 1996 (Fo96/3362/MIL).

Regeringen har den 11 april 1996 (Fo94/1804/ESU) beslutat att Försvarmakten från och med den 1 juni 1996 skall tillämpa 14 § anslagsförordningen (1992:760) beträffande förskottsbetalningar till försvarsindustrin. Beslutet innebär att Försvarmakten inte får avräkna utbetalda förskott till försvarsindustrin mot anslaget. Det innebär att den från den 1 januari 1997 omdefinierade JAS-ramen inkluderar medel för förskott till industrin och ränta på Försvarets materielverks rörelsekapital.

Regeringen kommer även i fortsättningen att varje år skriftligen informera riksdagen om utvecklingen av JAS 39 Gripen programmet. Därutöver genomförs särskilda redovisningar för riksdagens försvarsutskott.

Vid en eventuell export av JAS 39 Gripen kommer regeringen att informera riksdagen om eventuell påverkan av leveransplanen till Försvarmakten.

Försvarets materielverks samlade bedömning är att de tekniska kraven på egenskaper och prestanda enligt Industrigruppen JAS åtagande enligt projektspecifikationen i allt väsentligt har uppfyllts.

Försvarsmaktens samlade uppfattning är att JAS 39-systemet utvecklas enligt den planerade inriktningen. Erfarenheterna hittills visar att systemet kommer att väl uppfylla ställda krav och förväntningar. Programmet som helhet bedöms av Försvarsmakten ha uppnått en god ekonomisk och teknisk säkerhet.

Regeringen delar myndigheternas bedömningar.

Utvecklingsarbetet med grundflygplanet är slutfört och typavslut för den ensitsiga versionen av JAS 39 (JAS 39A) är genomfört. Styrsystemet har utprovats för flygning med höga anfallsvinklar. Egenskaperna har varit förväntade. Styrsystemet i JAS 39 bedöms av såväl Försvarets materielverk som Försvarsmakten ha stabil funktionalitet och har nu utvecklats till en operativt godtagbar nivå.

Nuvarande hjälpkraftsystem avger buller som överskrider de bullernivåer som arbetsmiljölagstiftningen tillåter. Ett åtgärdsprogram för att eliminera detta har utarbetats och regeringen beslutade den 29 maj 1997 att anskaffa en ny hjälpmotor som uppfyller bullerkraven.

Ett varnings- och motverkanssystem till delserie 1 är under serieleverans och ett försöksprogram till flygplan ingående i delserie 2 pågår. Enligt nuvarande inriktning kommer varnings- och motverkanssystem för delserie 2 att vara operativt år 2002.

Arbetet med den tvåsitsiga versionen av JAS 39 (JAS 39 B) följer uppgjorda planer och ligger i vissa delar före tidsplanen. Det första serieflygplanet har leveransgodkänts och utnyttjas i JAS 39B utprovningsprogram.

De vapensystem som ärvt från flygplanssystem 37 Viggen är integrerade i JAS 39-systemet. Införande av beställd radarjaktrobot (AMRAAM) till JAS 39 pågår. Roboten kommer att med vissa begränsningar vara operativ från år 1998 och fullt operativ från år 2001.

Tillverkningen och slutmonteringen av flygplanen löper väl. Effektiviseringsprocessen inom de berörda leverantörsföretagen ger positiva trender både vad avser omloppstider och kostnader. Tillförlitligheten och tillgängligheten på levererade flygplan har under budgetåret 1995/96 dock inte nått en tillfredsställande nivå. Det är framförallt ett alltför högt felutfall i kombination med ett alltför känsligt övervakningssystem som ger ett stort antal falska varningar och felindikeringar. Förhållandet har negativt påverkat den taktiska flygutprovningen. I december 1996 utarbetades ett åtgärdsprogram för att komma till rätta med dessa brister. Åtgärderna har successivt under år 1997 gett positiva resultat.

Delserie 1 slutlevererades i december 1996. Försvarets materielverks samlade bedömning är att de tekniska kraven på egenskaper och prestanda enligt industrigruppen JAS åtagande i allt väsentligt har uppfyllts. Totalt har utvecklingsarbetet, sedan avtal om den första delserien tecknades år 1982, försenats med fem år och serieleveranserna med två år.

Fram till och med juli 1997 har 40 serieflygplan levererats. Försvarets materielverk och industrigruppen JAS omförhandlade i maj 1996 leveranstakten av delserie 2 från 20 flygplan per år till 18 flygplan per år. Efter dessa omförhandlingar, där både leveransplan och leveranstakt justerats, har inga förseningar konstaterats eller prognostiserats. Delserie 2 beräknas vara slutlevererad under första kvartalet 2003.

Den första av två beställda FMS (Full Mission Simulator) har levererats och installerats på Skaraborgs flygflottilj (F 7) under år 1996. Den centraliserade flygutbildningen skall genomföras på F 7. I juni 1996 invigdes F 7 Gripencentrum som är en utbildningsanläggning med anordningar i form av utbildningslokaler och simulatorer för utbildningen av JAS 39-piloter.

Flygvapnets flygtidsuttag har varit begränsat till F 7. Förbandserfarenheterna är därför inte speciellt omfattande. Enligt Försvarsmakten upplever flygförarna JAS 39 som lättfluget i en bekväm och föraranpassad miljö. Den informationsmängd som är tillgänglig för flygföraren är mycket omfattande, men tack vare att presentationen är anpassad för flygföraren så upplevs inte flygförarsituationen som övermäktig.

Under år 1996 har JAS 39 deltagit vid flygutställningar och uppvisningar vid F 5 Ljungbyhed, F 7 Såtenäs, i England, i Ungern och i Polen. Förevisningsprogrammen har innehållit flyguppvisning, klargöringsmoment, snabbtankning och laddning av vapen. Exportstödverksamheten har till viss del bidragit till att förseningar skett i den taktiska utprovningens verksamheten.

Den första JAS 39-divisionen planeras bli krigsorganiserad år 1997 och den andra år 1998.

7.3 Ekonomi

Utgifterna från projektstart t.o.m. 31 december 1996 uppgår till 40,9 miljarder kronor varav 10,3 miljarder kronor utgör uteliggande förskott till industrin. Utgifterna under budgetåret 1995/96 uppgår till 8,5 miljarder kronor.

På grund av bl. a. leveransförseningar och senarelagda beställningar har utgifterna blivit lägre än de planerade. Regeringen har därför beslutat att Försvarsmakten skall återbetala det s.k. JAS-lånet genom att avräkna anslaget A 1 Försvarsmakten 1,7 miljarder kronor. Avräkning mot anslaget genomfördes i december 1996.

Vidare har principen för finansiering av förskottsbetalningar till försvarsindustrin ändrats med anledning av att anslagsförordningen nu tillämpas även inom detta område. Försvarets materielverk finansierar nu förskotten

genom lån i Riksgäldskontoret. Denna förändring har under budgetåret 1995/96 inneburit att Försvarets materielverk har återbetalat 8,2 miljarder kronor till Försvarsmakten för uteliggande förskott som tidigare finansierats över anslaget A 1.

Försvarsmakten redovisar för budgetåret 1995/96 avseende program 10 JAS 39-förband följande (miljoner kronor):

Anslagsavräkning avseende leveranser	6 900
Återbetalning av "JAS-lån"	1 700
Intäkt återbetalning av förskott från FMV	-8 200
Anslagsavräkning netto	400

Försvarets materielverks interna kostnader för JAS-projektet uppgick under budgetåret 1995/96 till 334 miljoner kronor. Enligt 1992 års definition av JAS-ramen ingår dessa kostnader inte i ramen. Genom den omdefinition av JAS-ramen som genomfördes den 1 januari 1997 kommer sådana kostnader i framtiden att omfattas av JAS-ramen.

Utfallet för förbandsverksamhet vid F 7 uppgick under budgetåret 1995/96 till 25 miljoner kronor.

Som nämnts omdefinierades JAS-ramen per den 1 januari 1997. Avslutad verksamhet, såsom utvecklingsarbete samt leverans av delserie 1, har utgått ur ramen. Den verksamhet som avslutats och den materiel som slutlevererats till Försvarsmakten t.o.m. år 1996 omfattar följande (miljoner kronor):

Utvecklingsarbete delserie 1	12 200
Delserie 1 30 flygplan	5 400
Vapensystem	3 500
Övrig materiel	2 400
Totalt	23 500

Ovanstående siffror är preliminära. Slutliga siffror redovisas först i budgetpropositionen för år 1999 på grund av att grundavtalet mellan Försvarets materielverk och industrigruppen JAS slutligt regleras i november 1997.

Tidsmässigt omfattar den omdefinierade ramen de materielinvesteringar som slutlevereras under perioden 1997-2006. I ramen ingår redan utbetalade medel för den materiel som planeras att slutlevereras under denna perioden.

Den omdefinierade ramen omfattar samtliga materielinvesteringar för såväl delserie 2 som delserie 3 samt tillhörande stödutrustning och beväpning som man planerar att slutleverera under samma period. Vidare ingår kostnaderna vid Försvarets materielverk för att genomföra investeringarna och räntekostnader för förskott till industrin samt de räntekostnader som uppkommer i samband med att FMV utnyttjar sin kredit i riksgäldskontoret.

Försvarsmakten skall, enligt regeringsbeslut den 26 juni 1997 Skr. 1997/98:4 (Fo97/1559/MIL), redovisa JAS-ramen enligt följande indelning:

- Utvecklingsarbete JAS 39 B
- Delserie 2 serie A och B
- Vidareutveckling delserie 1, delserie 2 och delserie 3
- Utvecklingsarbete delserie 3
- Delserie 3 serie
- Retromodifiering/serieinförande delserie 1, delserie 2 och delserie 3
- Anpassning avionik/sensor
- Anpassning flygprestanda
- Anpassning framtida vapen
- Underhållssystem
- Sensor- och motmedelssystem
- Kommunikationssystem delserie 1, delserie 2 och delserie 3
- Planerings- och utvärderingssystem
- Flygutbildningssystem
- Radarjaktrobot
- Spaningskapsel
- Akanammunition
- Gemensamma kostnader
- FMV resurskostnader
- Reserver
- Räntekostnader för förskott till industrin
- Ränta på Försvarets materielverks rörelsekapital

Den omdefinierade JAS-ramen uppgår till 76,4 miljarder kronor i prisläge 1997. Av den omdefinierade ramen är 27,9 miljarder kronor tillkommande investeringar för utveckling och anskaffning av flygplan för ytterligare fyra divisioner JAS 39 Gripen m.m. enligt regeringsbeslut den 19 juni 1997 (Fo97/1129/MIL).

8 Frivillig försvarsverksamhet

8.1 Frivilligutredningen

Regeringen beslutade den 21 november 1996 att tillsätta en utredning med uppgift att göra en utvärdering av nuvarande system för finansiering av de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet. Den 28 april 1997 lämnade utredningen (Frivilligutredningen) sin rapport (SOU 1997:70) Totalförsvaret och frivilligorganisationerna - uppdrag, stöd och ersättning. Betänkandet har remissbehandlats. Remissyttrandena finns i Försvarsdepartementets akt (dnr. FO97/1063/CIV).

Utredningen framhåller att berörda frivilliga försvarsorganisationer och myndigheter anser att nuvarande finansieringssystem till sin huvudsakliga inriktning, uppbyggnad och omfattning är ändamålsenligt. De av utredningen föreslagna åtgärderna har därför främst karaktären av förändringar i roller för och dialoger mellan myndigheter och organisationer samt när det gäller redovisningsrutiner och anslagskonstruktioner. Dessa förslag avser i väsentlig utsträckning regeringens och myndigheternas ansvarsområde samt myndigheternas och de frivilliga försvarsorganisationernas tillämpning av regelsystemet och medför inget behov av ställningstagande från riksdagens sida.

Utredningen föreslår att tilldelning av statliga medel till de frivilliga försvarsorganisationerna bör prioriteras i förhållande till deras förmåga att verka vid i första hand väpnat angrepp och därefter i prioritetsordning under en anpassningsperiod, vid svåra påfrestningar på samhället i fred och vid internationella insatser. Även de frivilliga försvarsorganisationernas fredstida samhällsnytta anser utredningen bör finnas med som ett – dock lägst prioriterat – kriterium.

Vad beträffar de frivilliga försvarsorganisationernas uppgift att bedriva försvarsupplysning föreslår utredningen att Styrelsen för psykologiskt försvar ges i uppdrag att i samverkan med Överstyrelsen för civil beredskap, Försvarsmakten och de frivilliga försvarsorganisationerna utarbeta förslag till mål, inriktning och genomförande av en grundläggande totalförsvarsupplysning.

När det gäller det övergripande samordningsansvaret för frivilligfrågor inom det civila försvaret föreslår utredningen att det överförs från Arbetsmarknadsstyrelsen till Överstyrelsen för civil beredskap. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslås dock behålla den personaladministrativa uppgiften.

Kommunernas och landstingens roll inom frivilligverksamheten bör enligt utredningen ses över. Utredningen föreslår därför att Överstyrelsen för civil beredskap ges i uppdrag att närmare överväga hur och i vilken omfattning

kommuner och landsting i framtiden bör påverka uppdragen till frivilligorganisationerna och hur finansieringen av detta skall gå till. Skr. 1997/98:4

Utredningen föreslår även att de medel som tilldelas de frivilliga försvarsorganisationerna genom anslaget D 6 Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom totalförsvaret, till skillnad mot vad som gäller för närvarande, skall utgå även för organisationernas kostnader för utbildning av funktionärer och ungdomsutbildning. Dessa medel, som i dag fördelas av Försvarsmakten, Statens räddningsverk och Arbetsmarknadsstyrelsen, bör enligt utredningens mening i stället fördelas gemensamt av Överstyrelsen för civil beredskap och Försvarsmakten. Detta skall ske efter dialog med de frivilliga försvarsorganisationerna.

I betänkandet föreslås vissa författningsmässiga revideringar, exempelvis att begreppet "totalförvars-" i frivilligsammanhang skall ersätta nuvarande begrepp "försvars-" och att de civilrättsliga förutsättningarna för frivilliginsatser vid svåra påfrestningar på samhället i fred snarast klarläggs.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Nämnas bör dock att Arbetsmarknadsstyrelsen inte delar utredningens uppfattning att Överstyrelsen för civil beredskap skall överta det övergripande samordningsansvaret för frivilligverksamheten inom det civila försvaret. Sveriges Civilförsvarsförbund avstyrker utredningens förslag beträffande Arbetsmarknadsstyrelsens fortsatta ansvar för den personaladministrativa uppgiften.

Regeringens ställningstaganden

De frivilliga försvarsorganisationerna utgör en mycket värdefull resurs för landets totalförsvaret, inte minst genom deras förmåga att inom skilda områden vara en länk mellan totalförsvaret och landets befolkning.

Nu gällande finansieringssystem innebär bl.a. att de frivilliga försvarsorganisationerna tilldelas medel dels i form av stöd till organisationerna ("organisationsstöd"), dels för den utbildning som bedrivs inom organisationerna för att tillgodose behov inom totalförsvarets olika delar ("uppdragsersättning"). Organisationsstödet avser medel till organisationernas ledning och administration samt rekrytering och försvarsupplysning och finansieras genom ett särskilt anslag. Uppdragsersättningen finansieras inom anslagen för funktionen Befolkningsskydd och räddningstjänst, funktionen Arbetskraft och funktionen Hälso- och sjukvård inom det civila försvaret samt av Försvarsmakten.

Syftet med systemet är bl.a. att ge möjlighet för organisationerna att känna en större ekonomisk trygghet och att skapa bra förutsättningar för mål- och resultatstyrning. Avsikten är även att främja en ökad självständighet för organisationerna.

I och med den nya säkerhetspolitiska inriktningen enligt 1996 års totalförsvarsbeslut med ett vidgat säkerhetsbegrepp och krav på anpassning av

totalförsvaret har emellertid förutsättningarna för frivilligverksamheten förändrats. Skr. 1997/98:4

Utredningen föreslår att de frivilliga försvarsorganisationerna skall tilldelas statliga medel i proportion till den betydelse organisationerna bedöms ha för totalförsvaret. Regeringen delar utredningens uppfattning att tilldelningen av medel bör prioriteras i förhållande till organisationernas förmåga att verka vid - i angelägenhetsordning - väpnat angrepp, under en anpassningsperiod, vid svåra påfrestningar på samhället i fred och vid internationella insatser.

Regeringen avser att i 1998 års regleringsbrev uppdra åt Överstyrelsen för civil beredskap och Försvarsmakten att vidareutveckla principerna för tilldelning av medel, med utgångspunkt från den här redovisade prioriteringsordningen.

Utredningen anser att det är betydelsefullt att de frivilliga försvarsorganisationerna har en enhetlig inriktning av den totalförsvarsupplysning organisationerna bedriver och föreslår att Styrelsen för psykologiskt försvar ges ett samordnande uppdrag i detta sammanhang. Regeringen anser att en sådan samordning bör kunna vara värdefull och förutsätter att myndigheten och de frivilliga försvarsorganisationerna, liksom övriga berörda myndigheter, kommer överens om utformningen av en sådan ordning.

Regeringen stödjer utredningens förslag att Överstyrelsen och Försvarsmakten ges i uppdrag att, efter dialog med organisationerna, fördela organisationsstödet. I dag fördelas organisationsstödet på det civila området av Statens räddningsverk och Arbetsmarknadsstyrelsen. Stödet skall ges en långsiktig inriktning på tre år, med liksom i dag en årlig tilldelning. Överstyrelsen och Försvarsmakten föreslås vart tredje år gemensamt ompröva de principer som gäller vid tilldelningen. I förslaget ligger också att anslaget – till skillnad från vad som gäller för närvarande – även skall finansiera organisationernas kostnader för utbildning av funktionärer och ungdomar.

Regeringen anser att frågan om ansvarsfördelningen mellan Överstyrelsen för civil beredskap och Arbetsmarknadsstyrelsen när det gäller vissa övergripande samordningsuppgifter på frivilligområdet bör övervägas ytterligare.

Utredningen anser att de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att vara en resurs för kommuner och landsting bör utredas och har därför föreslagit att Överstyrelsen för civil beredskap ges i uppdrag att närmare utreda de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att på olika sätt vara en resurs för kommuner och landsting. Regeringen avser att i 1998 års regleringsbrev lämna uppdrag till Överstyrelsen för civil beredskap i enlighet med utredningens förslag.

Regeringen avser att vidare överväga de författningsförslag som utredningen lämnat.

8.2 De frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet i de baltiska länderna Skr. 1997/98:4

I totalförsvarspropositionen år 1996 framhöll regeringen den stora betydelse de frivilliga försvarsorganisationernas samarbete har när det gäller att ge stöd vid uppbyggnaden av en frivillig försvarsverksamhet i de baltiska länderna. För att ge de frivilliga försvarsorganisationerna möjligheter att öka samarbetet avdelade regeringen särskilda medel för ändamålet.

Regeringen vill skapa förutsättningar för att ytterligare öka detta samarbete och har därför för avsikt att för denna verksamhet avdela medel även för 1998.

9 Miljöfrågor inom Förvarsdepartementets verksamhetsområde

Regeringens bedömning

Regeringen fortsätter att målmedvetet bedriva miljöarbetet inom Förvarsdepartementets verksamhetsområde. Myndigheterna bör nu ägna stor uppmärksamhet åt att genomföra den av statsmakterna anvisade inriktningen av miljöarbetet. På detta sätt kommer myndigheterna under Förvarsdepartementet att aktivt medverka i skapandet av en ekologiskt hållbar utveckling.

Utgångspunkter

I regleringsbrevet för budgetåret 1997 lämnade regeringen en rad uppdrag i miljöhänseende till myndigheterna under Förvarsdepartementet. Under innevarande budgetår har regeringen och riksdagen vidare fattat flera beslut av betydelse för försvarets miljöarbete.

I sin skrivelse till riksdagen På väg mot ett ekologiskt hållbart samhälle (skr. 1996/97:50) i januari 1997 informerade regeringen riksdagen om bl.a. försvarets miljöarbete.

Mot bakgrund av riksdagens beslut om infrastrukturinriktning för framtida transporter (prop. 1996/97:53, bet. 1996/97:TU7, rskr. 1996/97:174) – som rörde bl.a. buller från militär flygverksamhet – lämnade regeringen i april 1997 uppdrag till ett antal myndigheter. Försvarsmakten skall sålunda planera och senast år 2003 genomföra en första etapp av åtgärdsprogram mot buller samt att senast den 1 september 1998 redovisa vilka ytterligare åtgärder som kan genomföras under perioden 1998-2007 för att påskynda uppfyllelsen av de riktvärden som riksdagen har godkänt i det nämnda beslutet.

Riksdagen behandlade i mars 1997 regeringens redovisning i totalförvarspropositionen år 1996 av miljöfrågorna (bet. 1996/97:FöU3, rskr. 1996/97:165). Förvarsutskottet anförde sammanfattningsvis att det inom det svenska totalförsvaret bedrivs ett systematiskt och ambitiöst miljöarbete. Försvarsmakten ligger här, enligt utskottet, i flera avseenden före andra myndigheter. Utskottet avslutade med att dela regeringens uppfattning att miljöfrågorna även fortsättningsvis bör ha en hög prioritet inom totalförsvaret.

I skrivelsen om ekologi, arbete och industriell utveckling lämnar regeringen ytterligare redovisningar till riksdagen om miljöarbetet.

Regeringen anser att främst riksdagens behandling av miljöarbetet i betänkandet Försvaret och miljön (bet. 1996/97:FöU3) och regleringsbrevet för budgetåret 1997 innebär en inriktning av försvarets miljöarbete som har bäring inte bara på budgetåret 1997 utan även mer långsiktigt. Inriktningen som framgår av dessa beslut bör därför i allt väsentligt vara styrande för miljöarbetet inom Forsvarsdepartementets verksamhetsområde även efter innevarande budgetår. Inriktningen är i huvudsak följande.

För Försvarmakten utgör Försvarets forskningsanstalts rapport om miljöstrategi för Försvarmakten i väsentliga delar en grund för det långsiktiga arbetet. Andra grundläggande dokument är miljövärdsberedningens delbetänkande (SOU 1996:112) om integrering av miljöhänsyn i den statliga förvaltningen och rapporten *Environmental Guidelines for the Military Sector*, utarbetad gemensamt av de svenska och amerikanska försvarsdepartementen.

Försvarmakten skall fortsätta att genomföra sin miljöpolicy. I detta ligger att arbeta vidare med utgångspunkt från Försvarmaktens miljöplan och mot de där redovisade miljömålen. Försvarmakten skall fortsätta miljöutbildningen inom organisationen och fortsätta åtgärderna för att begränsa utsläppen av fossila bränslen och andra skadliga ämnen. Så långt det är möjligt skall Försvarmakten tillämpa kretslopps-, substitutions- och försiktighetsprinciperna i materielanskaffningen. Tillsammans med Försvarets materielverk skall myndigheten utarbeta ett förslag till policy för miljöanpassad upphandling av försvarsmateriel. Försvarmakten skall också slutföra undersökningarna av dumpad ammunition inom ramen för Försvarmaktens undersökning av miljöfarliga lämningar. Regeringen vill avslutningsvis erinra om att Försvarmakten successivt inför ett miljöledningssystem.

Vid sidan om Försvarmaktens miljöarbete skall de s.k. stödmyndigheterna fortsätta miljöarbetet. Sålunda skall bl.a. Fortifikationsverket, Försvarets materielverk och Försvarets forskningsanstalt lägga särskild vikt vid miljöarbetet. Myndigheterna skall beakta miljövärdsberedningens nämnda delbetänkande och rapporten *Environmental Guidelines for the Military Sector*. Vidare skall Fortifikationsverket och Forskningsanstalten stegvis implementera respektive myndighets miljöpolicy och även överväga att införa ett miljöledningssystem. Materielverket – som ingår i pilotprojektet om miljöledningssystem i statsförvaltningen – skall inrikta sitt miljöarbete i enlighet med vad som gäller för pilotmyndigheterna.

Inte bara inom det militära försvaret och stödmyndigheterna utan även inom andra delar av Forsvarsdepartementets verksamhetsområde driver regeringen på miljöarbetet. Statens räddningsverk och Kustbevakningen skall beakta miljövärdsberedningens nämnda delbetänkande. Räddningsverket ingår vidare i pilotprojektet om miljöledningssystem inom statsförvaltningen. Kustbevakningen fick i regleringsbrev för år 1997 i uppdrag att utarbeta en miljöpolicy. Uppdraget skall redovisas den 1 mars 1998.

Inom det internationella försvarsmiljöarbetet fortsätter Sverige att spela en aktiv roll. Den svenska medverkan i NATO:s miljökommittés (Committee on the Challenges of the Modern Society/CCMS) arbete fortsätter sålunda och utvecklas.

De nordiska försvarsministrarna beslutade i oktober 1996 att på departementsnivån utveckla försvarsmiljösamarbetet inom Norden. Detta arbete fortsätter. Inriktningen är att ett handlingsprogram för verksamheten skall kunna läggas fast av försvarsministrarna hösten 1997. Som en del i detta handlingsprogram ingår gemensamt nordiskt bistånd till de baltiska staterna, Ryssland och Polen. Även en plan för detta bistånd bedöms kunna bli fastlagd vid försvarsministrarnas höstmöte. Härutöver har representanter för det amerikanska försvarsdepartementet, efter diskussioner med bl.a. det svenska Försvarsdepartementet, sommaren 1997 förklarat att man avser att på olika sätt stödja detta nordiska försvarsmiljöbistånd till bl.a. de baltiska staterna. Sverige och USA avser vidare att gemensamt genomföra ett par försvarsmiljöprojekt i Litauen och Lettland. Genom detta sålunda utvidgade försvarsmiljöbistånd till stater i närområdet kommer en än effektivare hjälp att kunna lämnas samtidigt som biståndet genomförs samordnat av viktiga biståndsgivare.

Regeringen har i juni 1997 medgivit Försvarsmakten att träffa avtal med de övriga nordiska försvarsmakterna i fråga om samarbete om miljöskydd i försvarsfrågor. Regeringen bedömer att ett sådant myndighetssamarbete inom Norden är viktigt och utgör ett värdefullt komplement till samarbetet på departementsnivån.

Slutligen vill regeringen framhålla att ett aktivt internationellt samarbete bedrivs även inom Räddningsverkets och Kustbevakningens verksamhetsområden. Detta omfattar bl.a. farlig industriell verksamhet med risker för kemikalieolyckor, säkerheten i samband med transport av farligt gods och utsläpp av olja och andra skadliga ämnen till sjöss.

10 Avveckling av truppminor

Försvarsmakten skall enligt 1996 års totalförsvarsbeslut avveckla sitt innehav av truppminor. Avvecklingen skall ske genom destruktion och avslutas senast år 2001. Försvarets materielverk kommer att i öppen upphandling välja leverantör under hösten 1997. Destruering kan då påbörjas våren 1998. Självfallet gäller detta inte minor för forsknings- och utbildningsändamål. För att bibehålla och utveckla kompetensen inom minröjningsområdet behålls ett antal tramp- och trådminor.

11 Centrum för traumatologi och katastrofmedicin i Linköping

Riksdagens försvarsutskott ansåg i samband med 1996 års totalförvarsbeslut att det var viktigt att samarbetet mellan Försvarsmakten och det katastrofmedicinska centrumet i Linköping kunde fortsätta i någon form. Regeringen har i regleringsbrevet för år 1997 beslutat att Försvarsmakten under budgetåret skall fortsätta samarbetet med det katastrofmedicinska centrumet i Linköping. Regeringen har också begärt in en redovisning av resultatet av detta samarbete i samband med årsredovisningen för år 1997.

Vad avser centrumets lokaler beslutade riksdagen med anledning av 1997 års ekonomiska vårproposition att de fastigheter som lämnas med anledning av 1996 års försvarsbeslut skall kunna överföras till ett för ändamålet särskilt bildat statligt ägt bolag. Det blir således detta bolag som kommer att vara part vid förhandlingar med landsting och eventuella andra intressenter.

12 Länsstyrelserna

Länsstyrelserna ansvarar, som högsta civila försvarsmyndighet på lägre regional nivå, för att ett behovsanpassat stöd ges till kommunerna för planeringen av det civila försvaret. Länsstyrelserna skall enligt sin instruktion bl.a. verka för att beredskapsförberedelserna i länet får en enhetlig inriktning och att kommunernas tillämpning av lagen (1994:1720) om civilt försvar följs upp.

I försvarsbeslutspropositionen år 1996 avsnitt 7.6.2, framhöll regeringen att utvecklingen inom länsstyrelserna vad gäller områdena civilt försvar och räddningstjänst nogga kommer att följas. Anledningen var att besparingarna på länsstyrelsernas område även berört nämnda områden. Det är särskilt viktigt att länsstyrelserna anpassar sig till sin nya roll och till sin viktiga uppgift att garantera genomförandet av nya ansvarsförhållanden och planering av det civila försvaret på regional nivå. En ambitionssänkning inom det civila försvarets område hos en länsstyrelse riskerar att snabbt få negativt genomslag hos kommunerna i länet.

Försvarsutskottet anförde i sitt betänkande 1996/97:FöU1 Sveriges försvarspolitik mot sekelskiftet (s. 171) att man hade anledning att befara att länsstyrelserna inte kan fullgöra vissa grundläggande uppgifter i beredskapsplaneringen på grund av kraftiga besparingsåtgärder. Utskottet ansåg att regeringen senast i kommande budgetproposition bör redovisa sin bedömning av länsstyrelsernas förmåga att lösa lednings- och tillsynsuppgifterna i fred och vid höjd beredskap. Utskottet framhöll att man, om så skulle visa sig behövas, inte är främmande för att initiera en översyn av finansieringsformerna på detta område.

Av Överstyrelsens för civil beredskap och länsstyrelsernas årsredovisningar för budgetåret 1995/96 framgår att länsstyrelserna inom sakområdena civilt försvar och räddningstjänst i huvudsak har lyckats uppfylla de krav som regeringen ställt. Personalnedskärningarna har emellertid medfört att en del länsstyrelser haft svårigheter att upprätthålla kompetens inom alla de områden som den kommunala beredskapen omfattar.

Flertalet kommuner redovisar en bemannad krigsorganisation men enligt länsstyrelserna förekommer påfallande ofta att kommunernas krigsorganisationer övats i en mycket begränsad omfattning sedan den nya lagens ikraftträdande. Flertalet länsstyrelser redovisar dock att övnings-verksamheten kommer att återupptas under 1997 - 98.

Räddningstjänstplaner för verksamheten under höjd beredskap bedöms föreligga hos i stort sett samtliga kommuner den 1 juli 1997.

Regeringen gav i regleringsbrevet för år 1997 Överstyrelsen för civil beredskap i uppdrag att senast den 1 mars 1998 redovisa en analys av hur

lagen om civilt försvar genomförts i kommunerna. Överstyrelsen lämnade den 30 juni 1997 en delrapport till regeringen. Skr. 1997/98:4

Överstyrelsen framhåller i delrapporten att sakområdet civilt försvar och räddningstjänst genomgående har fått starkt minskade resurser under senare år och att trenden för år 1998 när det gäller vissa länsstyrelser innebär fortsatta neddragningar av de personella resurserna. Enligt Överstyrelsen riskerar enskilda länsstyrelser att inte kunna uppfylla de minimikrav som ställs. Det gäller bl.a. tillgång på s.k. operativ kärna för ledning samt när det gäller anpassningsfrågorna. Enligt Överstyrelsen finns skäl att överväga om inte speciella åtgärder kan behöva vidtas för att garantera en tillräcklig förmåga att vidta erforderliga beredskapsförberedelser och åstadkomma omedelbar övergripande områdesledning. Överstyrelsen för civil beredskap avser att tillsammans med länsstyrelser och Civilbefälhavarna ytterligare utveckla kunskaperna om vissa uppgifter som vid en viss tidpunkt skall lösas, att utveckla arbetet med att ta fram centrala myndigheters krav på länsstyrelser och att genomföra beredskapsuppföljning vid samtliga länsstyrelser. Vidare anser Överstyrelsen att en fortsatt dialog bör äga rum med Regeringskansliet för att ytterligare förbättra utformningen av de mål som anges i regleringsbrevet för det aktuella området.

Regeringen gav i regleringsbrevet för år 1997 Statens räddningsverk i uppdrag att senast den 1 mars 1998 redovisa utförd tillsynsverksamhet vid länsstyrelserna vad avser deras uppgifter enligt räddningstjänstlagen (1986:1102) samt lämna förslag till eventuella förändringar. Statens räddningsverk lämnade den 30 juni 1997 delrapport till regeringen. I delrapporten ingår bl.a. en redogörelse för Räddningsverkets uppfattning om länsstyrelsernas ambitioner och förmåga inom räddningstjänstområdet mot bakgrund av den tillsyn som verket genomfört vid sex länsstyrelser under år 1996. Fem av sex länsstyrelser bedöms ha en organisation och ha prioriterat resurser på ett sådant sätt att de uppgifter som enligt räddningstjänstlagen åligger länsstyrelserna kan lösas. Räddningsverkets delrapport, jämte det yttrande som inhämtats av berörd länsstyrelse, har överlämnats till utredningen (dir 1996:114) om mål och medel för Statens räddningsverk.

Som framgår av avsnitt 5.1 har regeringen i augusti 1997 beslutat om tillsättande av en särskild arbetsgrupp med uppgift att analysera och lämna förslag ifråga om bl.a. roller för de olika myndigheterna i ledningskedjan.

I maj 1997 tillsattes en utredning (dir. 1997:81) för att göra en översyn av den statliga regleringen av och tillsynen över kommunal verksamhet. En utgångspunkt för utredningen är hur staten får kunskap om hur de nationella målen nås i olika verksamheter. Utredaren skall redovisa sitt arbete i en rapport till regeringen senast den 1 maj 1998.

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av årsredovisningarna, samt av Överstyrelsen för civil beredskap och Statens räddningsverk lämnade delredovisningar, gör regeringen den bedömningen att länsstyrelserna i huvudsak bedrivit verksamhet i

enlighet med de av regeringen uppställda målen på området civilt försvar och räddningstjänst. Skr. 1997/98:4

Regeringen avser att följa utvecklingen och att rapportera om denna till riksdagen. Om en länsstyrelse inte klarar sina uppgifter enligt räddningstjänstlagen eller enligt lagen om civilt försvar, anser regeringen att åtgärder behöver vidtas. Myndigheternas slutrapporter kommer härvid att utgöra viktigt underlag för regeringens ställningstagande.

Det är viktigt att myndigheterna bedriver en omfattande informationsverksamhet för att hos kommunerna förankra det nya totalförsvarsbeslutet och innebörden av det vidgade säkerhetsbegreppet samt skapa kunskap om kommunernas roll vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

13 Användningen av det civila försvarets resurser vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser

I försvarsbeslutets första etapp fastställdes uppgifter för den som verkar inom det civila försvaret. En ny uppgift är att kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Erfarenheterna från den hittills genomförda planeringsverksamheten visar enligt regeringens mening att det finns behov av ett förtydligande när det gäller tolkningen av denna nya uppgift.

Många myndigheter med uppgifter inom det civila försvaret bedriver en omfattande internationell humanitär biståndsverksamhet inom ramen för sina ordinarie fredsmässiga uppgifter, t.ex. Statens räddningsverk när det gäller räddningstjänst och Socialstyrelsen i fråga om katastrofmedicin. Det är viktigt att framhålla att denna verksamhet är av värde för men inte är en del av det civila försvaret.

När det gäller ansvarsfördelningen inom det civila försvaret och freds räddningstjänsten på central nivå, framhåller försvarsutskottet i betänkandet 1996/97:FöU1 att denna bör vara sådan att Överstyrelsen för civil beredskap svarar för samordningen av verksamheten inom det civila försvaret. De funktionsansvariga myndigheterna bör däremot ha ansvaret för åtgärder m.m. inom sina sak- och verksamhetsområden. Statens räddningsverk bör t.ex. svara för genomförandet av internationella katastrof- och räddningsinsatser.

Uppgifterna i fråga om internationella fredsfrämjande och humanitära insatser kan indelas i följande områden.

1. Användning av det civila försvarets resurser

- skapandet av överblick över vilka civila försvarsresurser som kan användas vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser
- samordning mellan funktionsansvariga myndigheter av planeringen för användningen av resurserna
- åtgärder för att öka förmågan att använda resurserna för de internationella uppgifterna

2. Utveckling av samverkansförmågan vid genomförandet av militära och civila insatser vid s.k. multifunktionella operationer framförallt i insatsområdet

3. Medverkan i internationellt förtroendeskapande åtgärder.

Vad gäller fördelningen av uppgifterna mellan myndigheterna på dessa områden vill regeringen anföra följande.

Det är enligt regeringen helt klart att Överstyrelsen för civil beredskap har huvudansvaret när det gäller *punkten 1 Användningen av det civila försvarets resurser*. Mot bakgrund av att det rör sig om förberedelser för att kunna bistå med resurser vid en genomförandeverksamhet bör Överstyrelsen i planeringen samråda med Försvarsmakten, Statens räddningsverk och andra myndigheter som skall svara för själva genomförandet av insatserna.

Punkten 2 Utvecklingen av samverkansförmågan vid genomförandet av militära och civila insatser avser en fråga av renodlad genomförandekaraktär. På det civila området svarar bl.a. Statens räddningsverk, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen för sådan genomförandeverksamhet. Utvecklingen av samverkansförmågan med Försvarsmakten bör därför i första hand vara en uppgift för dessa myndigheter även till den del civila försvarsresurser kommer till användning. De internationella operationernas ökade komplexitet kommer att ställa större krav på samverkan mellan militära och civila organ. I sammanhanget bör nämnas att regeringen i april 1997 beslutat om en utredning med uppgift att lämna förslag till en samordnad utbildning för civil och militär personal för internationella insatser.

De internationella förtroendeskapande åtgärderna enligt punkten 3 berör flertalet samhällssektorer. Uppgifterna fullgörs av olika myndigheter inom ramen för de normala fredsuppgifterna. När det gäller det civila försvaret har Överstyrelsen för civil beredskap en samordningsroll i fråga om att t.ex. ha direkta kontakter med motsvarande organisationer i andra länder och när det gäller att följa och analysera utvecklingen som har betydelse på det civila försvarsområdet inom EU och VEU.

Överstyrelsen deltar liksom flera andra civila försvarsmyndigheter även i PFF-samarbetet. Innebörden av detta samarbete är att myndigheterna planerar, deltar i och är värd för övningar, kurser, seminarier, möten och andra aktiviteter. Verksamheten skall bedrivas i enlighet med Sveriges individuella partnerskapsprogram (IPP) och i enlighet med särskilda regeringsbeslut som kan komma att fattas om svenskt deltagande i PFF samt i vissa fall om stöd till utländskt deltagande i PFF-aktiviteter som genomförs i Sverige.

Överstyrelsen för civil beredskap är i enlighet med Sveriges individuella partnerskapsprogram (IPP) svenskt kontaktorgan på myndighetsplanet (Point of Contact) med NATO i PFF-frågor som rör civilt försvar. Respektive funktionsansvarig myndighet bör emellertid i linje med Försvarsutskottets uttalande ha ansvaret för åtgärder och för att medverka inom sina respektive sak- och verksamhetsområden. Det bör framhållas att några civila försvarsmyndigheter också deltar i PFF-aktiviteter inom ramen för sina normala fredsmässiga uppgifter.

14 Den civila trafikflygarutbildningen

Riksdagen behandlade i totalförvarspropositionen år 1996 frågor om den civila trafikflygarutbildningen och Trafikflygarhögskolan (TFHS). Försvarsutskottet anslöt sig därvid till regeringens uppfattning att den civila pilotutbildningen borde föras över från Försvarsmakten till en annan huvudman och att Försvarsmakten borde upphöra med denna utbildning senast den 1 juli 1997. Utskottet underströk vidare vikten av att hitta en lösning där den verksamhet som bedrivs vid TFHS kan fortsätta.

Regeringen uppdrog i regleringsbrevet för år 1997 åt Försvarsmakten att senast den 1 april 1997 redovisa frågor om TFHS. Med en skrivelse den 17 mars 1997 redovisade Försvarsmakten sitt uppdrag.

Regeringen anser att verksamheten vid TFHS bör fortsätta och föras över till högskoleväsendet. Ansvaret för utbildningen av civila trafikflygare kommer därför den 1 januari 1998 att föras över från utgiftsområde 6 Totalförsvaret till utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Vidare förs medel för verksamheten – 17,4 miljoner kronor – över från utgiftsområde 6 Totalförsvaret, anslaget A 1 Försvarsmakten, till utgiftsområde 16. Regeringen har utgått från denna överföring i sina beräkningar av anslaget A 1 Försvarsmakten i budgetpropositionen för år 1998.

För att praktiskt möjliggöra överförandet av verksamheten till utgiftsområde 16 uppdrog regeringen genom beslut den 12 juni 1997 dels åt Lunds universitet att förbereda övertagandet av huvudmannskapet för den civila trafikflygarutbildningen den 1 januari 1998, dels åt Försvarsmakten att vidmakthålla verksamheten vid skolan till och med den 31 december 1997.

Regeringen återkommer till dessa frågor i redovisningen av utgiftsområde 16 i årets budgetproposition.

15 Förvaring av militära skjutvapen

Regeringen ser mycket allvarligt på att militära vapen förloras. Regeringens målsättning är att antalet förluster skall nedbringas till noll.

År 1995 tillsattes en arbetsgrupp inom Försvarsdepartementet med uppdrag att föreslå åtgärder för att förbättra säkerheten vid hanteringen av militära skjutvapen. År 1996 beslutade regeringen förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. I förordningen finns bestämmelser om användning, förvaring och transport av skjutvapen. Försvarsutskottet har (bet.1996/97:FöU1) framhållit att utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med information om förluststatistik och åtgärder.

Under år 1996 förkom enligt Försvarsmaktens statistik 70 kompletta vapen samt huvuddelar (komplett vapen utan vital del). Motsvarande siffra för år 1995 var 152 vapen. Regeringen kan således konstatera en välkommen nedgång i antalet förkomna vapen.

Den största enskilda posten i 1996 års förluster var 19 vapen som under uppseendeväckande former stals från Svea livgarde. Av dessa har 17 återfunnits.

Försvarsmakten har på regeringens uppdrag redovisat arbetsläget avseende vidtagna och planerade åtgärder. Under år 1996 genomfördes i huvudsak följande:

- Vapen flyttades till central förvaring, exempelvis kassuner uppställda på militärt område.
- Stöldbegärlig ammunition flyttades om till ett mindre antal och om möjligt säkrare förråd.
- Anskaffning av patronlägeslås för hemvärnets bostadsförvarade vapen beslöts.

Under åren 1997 och 1998 skall följande genomföras:

- Anskaffning av godkända larm fortsätter.
- Patronlägeslås levereras.
- Transportcontainers anskaffas.
- Riksinventeringen av Försvarsmaktens skjutvapen slutförs.
- Samarbetet med polismyndigheterna utvecklas.

Regeringen kommer att noga hålla sig informerad om effekterna av dessa åtgärder.

16 Mark, anläggningar och lokaler

Överföring av resurser för drift och löpande underhåll

Regeringen uppdrog den 14 november 1996 åt Försvarmakten och Fortifikationsverket att till Fortifikationsverket genomföra en överföring av Försvarmaktens resurser för drift och löpande underhåll m.m.

I samma regeringsbeslut fick även Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt och Försvarets radioanstalt i uppdrag att genomföra motsvarande överföring. Överföringen påbörjades den 1 januari 1997 och avslutades den 30 juni 1997.

Regeringen uppdrog vidare i regleringsbrevet för år 1997 åt Försvarmakten och Fortifikationsverket att senast den 15 augusti 1997 redovisa hur de avsåg att genomföra den i totalförsvarspropositionen år 1996 angivna besparingen.

Av Fortifikationsverkets redovisning framgår att Fortifikationsverket och Försvarmakten har kommit överens om att av de beslutade besparingarna skall 135 miljoner kronor göras inom Fortifikationsverkets område och 15 miljoner kronor inom Försvarmaktens.

Fortifikationsverket anför vidare att alla möjligheter till kostnadsminskningar måste utnyttjas för att uppnå de besparingar som statsmakterna har beslutat. Åtgärder för effektivare ledning och resursutnyttjande kommer att vidtas. Besparingar kommer också att uppnås genom effektivare försörjning med el, värme, vatten m.m. samt genom förbättrad geografisk samordning av fastighetsdrift och lokalvård. Även administrativa kostnader för Fortifikationsverket kommer att minska.

Enligt Fortifikationsverket kan de beslutade kostnadsminskningarna dock inte uppnås utan att ovan redovisade exempel på åtgärder kombineras med personalminskningar. Personalstyrkan kommer att behöva minskas med cirka 500 personer. Av dessa kommer enligt Fortifikationsverket cirka 200 att omfattas av trygghetsavtalets avgångslösningar.

Regeringen bedömer mot bakgrund av denna redovisning att de beslutade kostnadsminskningarna under försvarsbeslutsperioden kommer att kunna genomföras. Regeringen förutsätter att Fortifikationsverket genomför personalminskningarna under största möjliga hänsyn till personalen.

Utredning angående Fortifikationsverkets framtida ställning

Den 29 maj 1997 fick en särskild utredare i uppdrag att bl.a. göra en fördjupad analys av Fortifikationsverkets fastighetsbestånd och utreda om hela eller delar av beståndet skall samordnas med Statens fastighetsverks fastighetsbestånd eller om vissa delar skall hanteras i annan ordning. För-

och nackdelar med olika alternativ skall beskrivas, liksom gränsdragningen mellan de olika fastighetsbestånden. Skr. 1997/98:4

Utredaren skall senast den 15 oktober 1997 redovisa resultatet av sitt arbete.

Nedskrivning av Fortifikationsverkets avkastningspliktiga statskapital

Riksdagen bemyndigade i totalförsvarsbeslutet år 1996 regeringen att vid försäljningstillfället nedsätta statskapitalet avseende mark, anläggningar och lokaler med det bokförda värdet på sådana objekt som skall avvecklas till följd av riksdagens beslut om reducering av Försvarens krigs- och grundorganisation.

När Försvarens krigs- och grundorganisation, efter vederbörlig uppsägning, lämnar de ovan nämnda objekten kommer de enligt bokföringsförordningen (1979:1212) att övergå från att vara anläggningstillgångar till att vara omsättningstillgångar. Omsättningstillgångar skall enligt samma förordning i bokföringen tas upp till anskaffningsvärdet eller det verkliga värdet om detta är lägre. Med det verkliga värdet avses försäljningsvärdet efter avdrag för beräknad försäljningskostnad.

I den utsträckning en värdering av berörda objekt som omsättningstillgångar innebär att deras bokförda värde minskar bör Fortifikationsverkets avkastningspliktiga statskapital nedskrivnas med motsvarande belopp med stöd av 26 § kapitalförsörjningsförordningen (1996:1188). Regeringen avser att fatta ett sådant beslut avseende mark, anläggningar och lokaler som skall avvecklas till följd av riksdagens beslut om reducering av Försvarens krigs- och grundorganisation.

Planering av skjutfält

Som en följd av totalförsvarsbeslutet år 1996 beslöt Försvarens krigs- och grundorganisation att inventera befintliga övnings- och skjutfält. I arbetet ingår även att analysera framtida behov och hur effektivast möjliga utnyttjande kan realiseras. Samtidigt skall beaktas att tillgång till skjutfält och övningsanläggningar utgör en förutsättning för Försvarens krigs- och grundorganisationens anpassningsförmåga. Regeringen avser att hålla riksdagen informerad om resultatet av detta arbete.

17 Muskö örlogsvarvs verksamhetsställe på Rindö

Riksdagen beslutade den 7 december 1995 att bemyndiga regeringen att privatisera Muskö örlogsvarvs verksamhetsställe på Rindö (genom en utarrendering eller försäljning av staten tillhörig mark eller andra tillgångar).

Regeringen bemyndigade den 15 februari 1996 chefen för Försvars-departementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att föra förhandlingar om privatisering av Rindövarvet. I direktiven bemyndigades utredaren att, med förbehåll om regeringens godkännande, underteckna avtal som innebar en privatisering av Rindövarvet, om det kunde göras på villkor som kunde antas vara fördelaktiga för staten.

Utredaren avlämnade den 30 oktober 1996 sin slutrapport "Privatisering av Rindövarvet". Denne hade då bl.a. klarlagt att det är möjligt att avskilja ett renodlat varvsområde och därigenom skapa tydliga verksamhetsgränser mellan ett privatiserat varv och Försvarsmaktens verksamhet. Det hade vidare klarlagts att det vid en utarrendering är möjligt att säkerställa Försvarsmaktens behov av fartygs- och båtunderhåll för kustförsvarsförbanden. Utredaren hade dock inte funnit möjligheter att på sådana villkor som angavs i direktiven teckna avtal med en privat intressent.

Regeringen uppdrog i ett beslut den 17 april 1997 åt Försvarsmakten att under tiden t.o.m. juni 1998 bevaka möjligheten att teckna avtal om privatisering av Rindövarvet genom en utarrendering av staten tillhörig mark och andra tillgångar. Avtal skall tecknas om det kan ske på villkor som kan antas vara fördelaktiga för staten och med förbehåll om regeringens godkännande.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 september 1997

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Blomberg, Andersson, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Messing

Föredragande: statsrådet von Sydow

Regeringen beslutar skrivelse 1997/98:4 Totalförsvar i förnyelse.